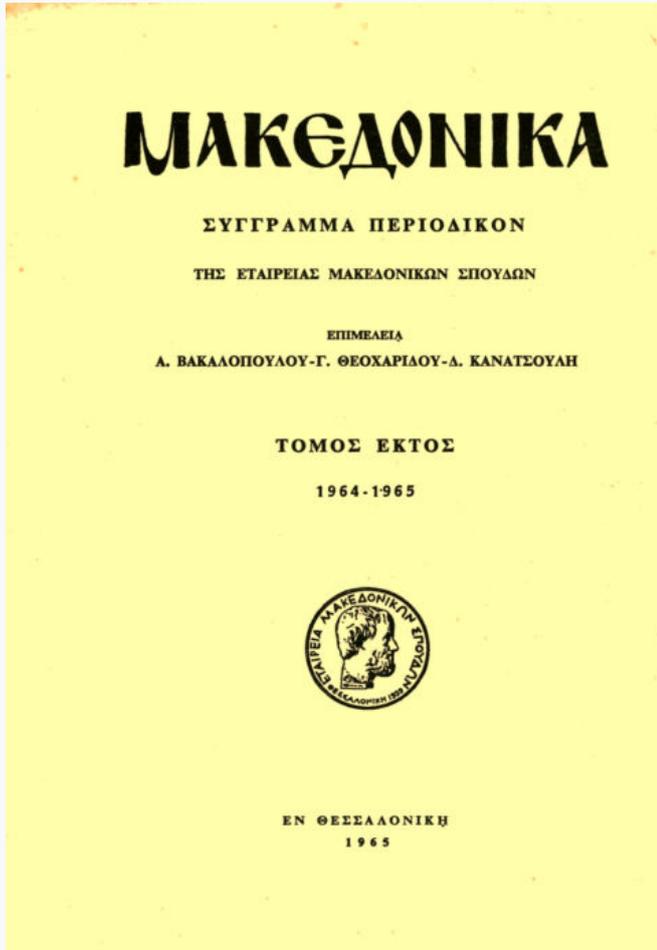

Μακεδονικά

Τόμ. 6, Αρ. 1 (1965)

Fanoula Papazoglou, Une signification tardive du mot ΠΟΛΙΤΕΙΑ έν REG 52

Δ. Κανατσούλης

doi: [10.12681/makedonika.557](https://doi.org/10.12681/makedonika.557)

Copyright © 2015, Δ. Κανατσούλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κανατσούλης Δ. (1965). Fanoula Papazoglou, Une signification tardive du mot ΠΟΛΙΤΕΙΑ έν REG 52. *Μακεδονικά*, 6(1), 300–302. <https://doi.org/10.12681/makedonika.557>

Peter Robert Franke, Literaturüberblicke der griechischen Numismatik. Epirus-Makedonien *ἐν* Jahrb. f. Numismatik u. Geldgeschichte 7 (1956) 73-138.

Ὁ συγγραφεὺς εἶναι γνωστός ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν νομισματικῶν καὶ ἱστορικῶν μελετῶν, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἠπειρὸν καὶ Μακεδονίαν [π.χ. Die antiken Münzen von Epirus, Wiesbaden 1961, τόμ. 2. Geschichte, Politik u. Münzprägung im frühen Makedonien, Jahrb. f. Numismatik u. Geldgeschichte 3/4 (1952/53) 99-111. Zur Finanzpolitik des makedonischen Königs Perseus während des Krieges mit Rom 171-168 V. Chr., *ἐ.ἀ.*, 8 (1957) 31-50].

Ὁ σ. εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην δὲν ἐρευνᾷ νομισματικὸν τι θέμα, ἀλλὰ μᾶς δίδει μίαν εἰκόνα τῶν ἐρευνῶν καὶ ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους περὶ τῆς ἀρχαίας Ἠπειροῦ καὶ Μακεδονίας. Διὰ τοῦτο αὕτη εἶναι χρήσιμος ὄχι μόνον διὰ τὸν νομισματολόγον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἐρευνητὴν τῆς ἡπειρωτικῆς καὶ μακεδονικῆς ἱστορίας, καθ' ὅσον καὶ τὰ νομίσματα ἀποτελοῦν πολὺτιμον πηγὴν διὰ τὴν ἐρευναν τῆς ἀρχαίας ἱστορίας. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς μελέτης (105-135), τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, τὸ ἀφορῶν δηλ. εἰς τὴν μακεδονικὴν νομισματικὴν, ἐξετάζει ὄλην σχεδὸν τὴν συντελεσθεῖσαν ἀπὸ τοῦ B. V. Head καὶ H. Gaebler νομισματικὴν ἐργασίαν μέχρι σήμερον. Σημειώνει συλλογὰς καὶ καταλόγους νομισμάτων, ἐργασίας γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος, μελέτας ἀφορώσας εἰς τὰ νομίσματα τῶν αὐτονόμων ἐθνῶν καὶ πόλεων τῆς Μακεδονίας, τῶν Μακεδόνων βασιλέων ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' μέχρι τοῦ Περσέως, τῆς Μακεδονίας τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, τῆς Παιονίας κ.λ.π. Εἰς τὸ ἔργον περιλαμβάνονται 132 ἐν ὄλῳ μελέται καὶ ἄρθρα μετὰ μικρὰς περιλήψεως δι' ἕν ἕκαστον. Τούτων περὶ τὰ 70 ἐγράφησαν μετὰ τὸ 1940. Τὸ ἔργον εἶναι ἀξιοσύστατον διὰ πάντα μελετητὴν τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας.

Fanoula Papazoglou, Une signification tardive du mot ΠΟΛΙΤΕΙΑ *ἐν* REG 52 (1959) 100-105.

Μία μικρὰ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, εὑρεθεῖσα τὸ 1952 εἰς τὸ Μεταλλικὸν παρὰ τὸ Κιλκίς, ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς μελέτης τῆς F.P. εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο ἄρθρον. Τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἡμερησίαν ἐφημερίδα τῆς Θεσσαλονίκης «Φῶς» τὴν 9ην Μαρτίου 1952, ἀκολούθως δὲ ἀνεδημοσιεύθη εἰς τὴν Amer. Journ. of Archeol. 57 (1953) 286 καὶ εἰς τὸ SEG 12 (1955) 94, ἀρθ. 343: *Ἀυτοκράτορα Καίσαρα | Τραιανὸν Ἀδριανὸν | Σεβαστὸν καὶ Σαβείναν | Σεβαστὴν Βραγυλίων | ἡ βουλὴ καὶ ἡ πόλις καὶ ἡ πολιτεία*. Κατὰ τὴν σ. ἡ ἐπιγραφή παρουσιάζει διπλοῦν ἐνδιαφέρον· τὸ μὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ καθορίσωμεν ἀκριβέστερον τὴν μακεδονικὴν πόλιν Βράγυλα (Βράγυλαι), μαρτυρουμένην μέχρι τοῦδε ἀορίστως μόνον εἰς τὸν κατάλογον τῶν δελφικῶν θεωροδόκων (2ος π.Χ. αἰ.) καὶ εἰς τὸν Συνέδκημον τοῦ Ἰεροκλέους (6ος μ.Χ. αἰ.), τὸ δὲ μᾶς παρέχει τὸν ἀσυνήθη τύπον: *ἡ βουλὴ καὶ ἡ πόλις καὶ ἡ πολιτεία* ὅπου ἡ λέξις πολιτεία δὲν ἔχει τὴν συνήθη σημασίαν, τὴν ὁποίαν συναντῶμεν εἰς τὰ Ἠθικά τοῦ Πλουτάρχου 826, 2 C-E καὶ εἰς τὰ διάφορα ἑλληνικὰ λεξικά. Ἡ σ. πιστεύει ὅτι ἡ λέξις πολιτεία ἐνταῦθα σημαίνει τὴν κοινοτικὴν περιοχὴν. Ἀνευρίσκει δὲ ἀνάλογα παραδείγματα καὶ εἰς δύο ἄλλας ἐπιγραφάς, εἰς τὴν γνωστὴν ἐπιγραφήν τῆς Σκαπτοπαρηνῆς (IGR I, 674 = Ditt. Syll. II³, 888) τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Γορδιανοῦ Γ' (238 μ.Χ.) καὶ εἰς τὸ περίφημον δόγμα τῆς Συγκλήτου πρὸς τοὺς Στρατονικεῖς (Ditt. OGIS II, 441) τὸ ἔτους 81 π.Χ. Εἰς τὴν πρῶτην ἐν στίχ. 70-72: *ἡ Κόμη ἢ τοῖ βοηθουμένων στρατιώτων, [εἶστιν] ἐν τῷ καλλίστῳ τῆς πολιτείας τῆς ἡμετέρας τῶν Πανταλιωτῶν πόλεως κειμένη, ἡ λέξις πόλις περιλαμβάνει ὡς διοικητικὴν καὶ πολιτικὴν ἐνότητα τὴν κοινοτικὴν περιοχὴν, τὴν πολιτείαν*. Εἰς τὸ συγκλητικὸν δόγμα ἐν στ. 100 κέ. ἡ λέξις πολιτεία (*πολιτείας, κόμης, λιμένας*) οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ μετάφρασις τοῦ λατινικοῦ ὄρου civitates, αἵτινες ἦσαν

κοινοότητες μη Ρωμαίων πολιτών, peregrini, και κατ' ἀκολουθίαν δὲν διέφερε πολὺ τοῦ ἀντιστοίχου ἑλληνικοῦ ὄρου «πόλις». Εἰς τὸ τιμητικὸν μνημεῖον τῶν Βραγυλίων ἡ *πολιτεία* τίθεται παρὰ τὴν *πόλιν*, ὁπως καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῆς Σκαπτοπαρινῆς, καὶ ἡ μὲν *πόλις*, κατὰ τὴν σ., ἐστερημένη πάσης πολιτικῆς ἐννοίας ὑποδηλοῖ ἔν κέντρον ἀστικόν, ἡ δὲ *πολιτεία*, ὡς ἐλέχθη, κοινοτικὴν περιοχὴν.

Ἄλλ' ἡ ἀνάθεσις τιμητικῶν μνημείων, καθὼς καὶ ἡ λήψις ἐν γένει ἀποφάσεων ἐγένετο, ὡς γνωστὸν, διὰ τὴν κοινοτικῶν ὀργάνων καὶ αὐτὰ πρέπει νὰ ἐννοῦνται καὶ ἐδῶ. Ἐξω λοιπὸν τὴν γνώμην ὅτι πρέπει οἱ τρεῖς ἀναθέται νὰ ἦσαν διοικητικὰ σώματα τῆς κοινοτικῆς τῶν Βραγυλίων. Οὕτως ἡ *βουλή* καὶ ἡ *πόλις*, αἱ ὁποῖαι ἀντεστοίχουν πρὸς τὸν συνήθη τύπον ἡ *βουλή* καὶ ὁ *δημος*, ἡ μὲν βουλή ἀναμφιβόλως ἦτο τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον, τὸ ὅποιον ὅλοι σχεδὸν αἱ μακεδονικαὶ πόλεις εἶχον (βλ. Δ. Κανατσούλη, Ἡ μακεδονικὴ πόλις, Μακεδονικά 5 [1963] 16 κέ.), ἡ δὲ πόλις ἡ συνέλευσις τῶν πολιτῶν, τῶν ἐν τῇ πόλει οἰκούντων. Ἡ πολιτεία θὰ πρέπει νὰ ἀπετέλῃ τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν ὁλοκλήρου τῆς κοινοτικῆς. Δυνατὸν ὅμως αὕτη νὰ ἀπετελεῖτο μόνον ἐκ τῶν πολιτῶν, τῶν ἐκτὸς τῆς πόλεως, δηλ. ἐκτὸς τῶν τειχῶν, διαμενόντων εἰς τὰς κώμας, τὰς ὑπαγομένας εἰς τὰ Βράγυλα, καὶ τὰ ἀγροκτῆματα.

β) Sur les koina régionaux de la Haute Macédoine, Ziva Antika 9 (1959) 163-171. Ἡ σ. ἐξ ἀφορμῆς δύο ἐπιγραφῶν τοῦ κοινοῦ τῶν Ἐλιμιωτῶν, αἵτινες εὐρέθησαν ἐσχάτως εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Αἰανῆς (Καيسάρεια) παρὰ τὸν Ἀλιάκμονα καὶ τῶν ὀπίων τὸ κείμενον ἡμεῖς εἰχομεν δημοσιεύσει τὸ 1959 εἰς τὸ Μακεδονικόν Ἡμερολόγιον σ. 209/10, προβαίνει εἰς τὴν ἐξέτασιν ὅλων τῶν κοινῶν, δηλ. τῶν ὁμοσπονδιακῶν ἐκείνων κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἀπαντοῦν καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς Ἄνω Μακεδονίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκρατίας.

1. Μεταξὺ τῶν κοινῶν αὐτῶν τὸ καλύτερον γνωστὸν μέχρι σήμερον εἶναι τὸ *κοινὸν* (*ἔθνος*) τῶν Ὀρεστών, τὸ ὅποιον μαρτυρεῖται ἐξ ἐνὸς ἀναθηματικοῦ μνημείου, τὸ ὅποιον ἤγειρε πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου (41-54 μ.Χ.) τὸ ἴδιον τὸ κοινὸν καὶ τὸ ὀπίον εὐρέθη εἰς τὸ Ἀρμενοχώρι, καὶ τῆς ὀνομαστῆς ἐπιγραφῆς τῆς Βαττύνης (παρὰ τὸ σιμ. Κρανοχώρι τῆς Καστοριάς) τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος. Τὸ κοινὸν ἦτο μία συνομοσπονδία τῶν ὄρεστικῶν πόλεων καὶ κοινοτήτων, παρομοία μὲ τὰ ἑλληνικὰ κοινὰ τῆς ἰδίας ἐποχῆς. Ἐκ τῶν πόλεων γνωρίζομεν μόνον τὴν Βάττυναν, ἡ ὁποία μᾶς παραδίδεται εἰς τὴν β' ἐπιγραφῆν, καὶ τὸ Ἄργος τὸ Ὀρεστικόν, τὸ ὅποιον φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ κέντρον τοῦ κοινοῦ.

2. Τὸ ἔθνος τῶν Λυγκηστῶν μᾶς εἶναι γνωστὸν ἐκ μιᾶς μόνον ἐπιγραφῆς τῆς Ἡρακλείας τῆς λυγκηστικῆς, ἡ ὁποία ἀνετέθη πρὸς τιμὴν τοῦ γυμνασιάρχου, ἀγορανόμου, πολιτάρχου καὶ ταμίου τῆς πόλεως Παύλου Καλιδίου Φρόντους, ὅστις διετέλεσε προσέτι καὶ *γυμνασιάρχης* (δὲ) *ἀποδεδειγμένος* καὶ *τῆς πόλεως* καὶ *τοῦ Λυγκηστῶν ἔθνους* καὶ *υἱὸς πόλεως* διὰ *δογμάτων*. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀξιωματίων τοῦ τιμωμένου, καθὼς καὶ τοῦ ἀπαντῶντος εἰς τὴν ἐπιγραφὴν διοικητικοῦ ὄρου «βουλευτήριον» ἡ σ. συμπεραίνει περὶ τοῦ πολιτικοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἡρακλείας, ἀλλὰ παραλλήλως ὑποθέτει ὅτι τὸ ἔθνος τῶν Λυγκηστῶν ἦτο ὀργάνωσις εὐρύτερα τῆς πόλεως Ἡρακλείας, περιελάμβανε δὲ τοῦτο καὶ ἄλλας πόλεις καὶ κώμας μὲ τοπικὴν αὐτονομίαν. Τὸ κέντρον τῆς τοπικῆς αὐτῆς ἐνώσεως, ἡ ἐδρα τῶν διοικητικῶν ὀργάνων, εὐρίσκειτο εἰς τὴν Ἡράκλειαν. Ἡ Ἡράκλεια ὅμως αὕτη μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰῶνων ἀπερρόφησεν ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τῆς Λυγκηστιδος καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἐνῶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου ἡ διοικητικὴ αὕτη ἐνωσις ἔφερε τὸ ὄνομα Λυγκηστίς, εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἐκαλεῖτο ἀπλῶς Ἡράκλεια.

3. Τρίτη παρομοία ὁμοσπονδιακὴ ἐνωσις ἡ F.P. δέχεται ὅτι ἦτο ἡ Δερριόσις, ἡ βορειοτάτη περιοχὴ τῆς Ἄνω Μακεδονίας. Συμπεραίνει δὲ τοῦτο ἐκ τῆς μνείας «τῶν *περὶ Βάρβαρον Φιλίππου ἐν Δερριόσῳ πολιταρχῶν συναγαγόντων τὸ βουλευτήριον*» τῆς ὀνο-

μαστής επιγραφής του Σεριγόνο, ἔνθα ὑπὸ τὸ ὄνομα «Δερρίοπος» ἐννοεῖ τὴν χώραν καὶ ὄχι τὴν ἀνύπαρκτον, κατ' αὐτὴν, ὁμώνυμον πόλιν, καθ' ὅσον εἰς τὴν θέσιν τῆς μαρτυρεῖται ἄλλη δερριοπικὴ πόλις, ἡ Στύβερρα. Εἰς ἰσχυρισμὸν μου δὲ ὅτι δυνατὸν ἢ ἰδία πόλις νὰ ὀνομάζετο καὶ Δερρίοπος προβάλλει τὰ ἐξῆς ἐπιχειρήματα: α) ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιοῦνται ἀμφότερα τὰ ὀνόματα εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα, ὅτε μὲν τὸ ἓν ὀτὲ δὲ τὸ ἄλλο, β) ἢ μαρτυρία τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου ἐν λ. Δουρίοπος, ὅτι ἐκτὸς τῆς χώρας ὑπῆρχε καὶ ὁμώνυμος πόλις, εἶναι ἀνάξια πίστεως καὶ γ) ὅτι ἡ ἀνωτέρω φράσις «τῶν περὶ Βάρβαρον Φιλίππου ἐν Δερρίοπω πολιταρχῶν», ἂν ἐπρόκειτο περὶ τῆς πόλεως, θὰ διευτυπῶντο, συμφώνως πρὸς παραδείγματα πολιταρχῶν ἄλλων πόλεων, ἄλλως, ὡς «τῶν περὶ Βάρβαρον Φιλίππου τῶν Δερρίοπων πολιταρχῶν».. Ἡ ἐπιχειρηματολογία εἶναι ἀξιοπρόσεκτος. Ἐν τούτοις δυσκολεύομαι νὰ πιστεύω ὅτι ὁ Στέφανος Βυζάντιος, ὅστις τὰς πληροφορίας του συνήθως ἀρύεται μετὰ προσοχῆς ἀπὸ τὰς πηγάς, ἐδῶ θὰ παρενόει τὸν Στράβωνα καὶ θὰ ἐσημείωνεν ἄλλα ἂντ' ἄλλων. Δυστυχῶς τὸ ἔβδομον βιβλίον τοῦ Στράβωνος δὲν ἐσῶθη πλήρως, εἰμὴ μόνον περιλήψεις καὶ ἀποσπάσματα, καὶ δι' αὐτὸ ὅτι ἔχομεν σήμερον περὶ τὸν βορειομακεδονικὴν περιοχῶν δὲν ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὸ ἀρχικὸν κείμενον καὶ δὲν ἠμποροῦμεν ἀσφαλῶς νὰ εἰπῶμεν ὅτι ἐγένετο λόγος εἰς αὐτὸν μόνον περὶ τῆς περιοχῆς ἢ τῆς φυλῆς τῶν Δερρίοπων. Ἐπίσης ὁ ἐμπρόθετος προσδιορισμὸς «ἐν Δερρίοπω» ἀντὶ «Δερρίοπων πολιταρχῶν» ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἐτέθη μᾶλλον πρὸς ἀποφυγὴν τῆς δυσλήπτου καὶ κακοῦχου φράσεως «τῶν περὶ Βάρβαρον Φιλίππου Δερρίοπων πολιταρχῶν» παρὰ πρὸς δῆλωσιν τῆς χώρας Δερρίοπου.

Φυσικὰ ἡ ἐρμηνεία αὕτη τοῦ ὀνόματος τῆς Δερρίοπου δὲν αἶρει ποσῶς τὴν ὑπαρξίν τοῦ δερριοπικοῦ κοινοῦ, διότι, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχον ἄλλαι ἐνδείξεις περὶ αὐτοῦ, ἀρκεῖ τὸ ὅτι ὁ θεσμὸς τῶν ὁμοσπονδιῶν ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένος εἰς τὴν Ἄνω Μακεδονίαν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, διὰ νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ ἡ Δερρίοπος ἀπετέλεε κοινόν, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι βορειομακεδονικαὶ περιοχαί.

4. Τὸ κοινὸν τῶν Ἑλιμιωτῶν ἦτο ὀργάνωσις παρομοία πρὸς τὴν τῶν Ὀρεστίων. Ἐκ τῶν δύο μνημονευθεισῶν ἀνωτέρω ἐπιγραφῶν τῆς Αἰανῆς ἡ σ. συνάγει δύο τινὰ περὶ αὐτοῦ: α) ὅτι τὸ κέντρον τοῦ κοινοῦ κατὰ τὸν 2ον μ.Χ. αἰῶνα ἦτο ἡ Αἰανὴ καὶ β) πόλις ὁμώνυμος μὲ τὴν περιοχὴν Ἑλιμία δὲν ὑπῆρχε. Πόλις τοῦ κοινοῦ ἐκτὸς τῆς Αἰανῆς ἀναγνωρίζει μίαν παρὰ τὸ σημ. Σισάνι καὶ ἕτεραν παρὰ τὴν Κοζάνην, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁποίας ἐσῶθησαν τὰ ἀρχικὰ γράμματα ΜΑΛΕΙ..... Ἄλλαι πόλεις καὶ κῶμαι αὐτόνομοι θὰ πρέπει νὰ ὑπῆρχον εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς περιοχῆς, τὸ συνορευομὲν μὲ τὴν Περραιβίαν, καθὼς καὶ εἰς τὸ δυτικόν, τὸ ἐστραμμένον πρὸς τὴν Ὀρεστίδα. Τὸ ἔθνικόν ὅμως *Elimiotae*, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ εἰς λατινικὴν ἐπιγραφὴν τῆς περραιβικῆς Δολίχης τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, ἐδήλου ὄχι τοὺς κατοικοῦς τῆς πόλεως, ὅπως καὶ ἡ ἰδία ἄλλοτε ἐπίστευεν, ἀλλὰ τὰ μέλη τοῦ ἐλιμιωτικοῦ κοινοῦ καὶ αὐτὸ τὸ κοινόν. Τὰς μαρτυρίας δὲ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου καὶ τοῦ Τίτου Λιβίου περὶ τῆς ὑπάρξεως μιᾶς πόλεως μὲ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλιμείας δὲν θεωρεῖ ἐπαρκεῖς, πιστεύουσα ὅτι οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ἢ παρανοοῦν τὴν πηγὴν, ἀπὸ τῆν ὁποίαν ἀντλοῦν τὴν πληροφορίαν περὶ τῆς Ἑλιμείας, ἢ δίδουν ἄλλην σημασίαν εἰς τὸν ὄρον «Ἑλιμία» ἢ ἡμεῖς πιστεύομεν ἐσφαλμένως ὅτι ἀναφέρεται εἰς πόλιν, ἐνῶ πρόκειται περὶ τῆς χώρας. Καὶ ἐδῶ πρέπει τὸ ἴδιον νὰ ἐπαναλάβωμεν, ὅ,τι καὶ διὰ τὴν Δερρίοπον. Μίαν πόλιν μαρτυροῦμένην εἰς τρεῖς πηγὰς εἶναι δύσκολον νὰ θεωρήσωμεν ἀνύπαρκτον.

Ὅπως δὴποτε ἡ σ. μᾶς δίδει βάσει τῶν δεδομένων, πῶς ἔχομεν σήμερον εἰς τὴν διάθεσίν μας, ἱκανοποιητικὴν εἰκόνα τοῦ θεσμοῦ τῶν ὁμοσπονδιακῶν κρατῶν τῆς Ἄνω Μακεδονίας. Ἄς ἐλπίζωμεν δὲ ὅτι νέα εὐρήματα, ὡς τῆς Αἰανῆς, θὰ ρίψουν περισσότερον φῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν βορειομακεδονικῶν κοινῶν καὶ πολλὰ εἰσέτι σκοτεινὰ σημεῖα θὰ διαλευκανθοῦν.